

Βιομηχανική Οργάνωση

Εισαγωγή σε Ρυθμιστική Πολιτική και Πολιτική Ανταγωνισμού

Διδάσκων: Δρ. Ανδρέας Λαμπρινίδης
lamprinidis@aueb.gr

Εισαγωγή

- Βάσει της θεωρίας, σε συνθήκες ελεύθερης αγοράς και τέλει ανταγωνισμού καταλήγουμε σε κοινωνικά αποτελεσματική ισορροπία
- Το λεγόμενο «αόρατο χέρι»
- **Το αόρατο χέρι: είναι αρκετό;**
- Όχι πάντα!
- Η αγορά από μόνη της μπορεί να αποτύχει και τελικά να μην καταλήξει σε αποτελεσματική ισορροπία

Εισαγωγή

- Τέτοιες περιπτώσεις είναι όταν έχουμε
  - Εξωτερικότητες με αποκορύφωμα τα δημόσια αγαθά
  - Ασύμμετρη πληροφόρηση
  - Ανισοκατανομή πόρων ή μεριδίων αγοράς
  - Ισχυρές οικονομίες κλίμακας ή ακόμα και φθίνων μακροχρόνιο μέσο κόστος που οδηγεί στο φυσικό μονοπώλιο κλπ
  - Άλλα εμπόδια εισόδου που αυξάνουν την μονοπωλιακή δύναμη

Εισαγωγή

- Άρα λοιπόν όταν αποτυγχάνει η αγορά ίσως το «αόρατο χέρι» δεν είναι αρκετό
- Ίσως χρειαστεί ένα «θεσμικό χέρι βοήθειας», δηλαδή το ορατό χέρι του ρυθμιστή
- **Θα χρειάζεται πάντα παρέμβαση;**
- Όχι! Θα υπάρχουν περιπτώσεις όπως οι παρακάτω που ίσως να μην χρειάζεται:
  - Περιπτώσεις δυνητικού ανταγωνισμού (παρά τον μικρό αριθμό επιχειρήσεων θα συμπεριφέρονται ανταγωνιστικά)
  - Περιπτώσεις Έρευνας και Ανάπτυξης (E&A)
  - Πίεση από τον διεθνή ανταγωνισμό αν το εμπόριο είναι ελεύθερο

Εισαγωγή σε Ρυθμιστική Πολιτική και Πολιτική Ανταγωνισμού

1. Ρυθμιστική Πολιτική & Πολιτική Ανταγωνισμού

1. Ρυθμιστική Πολιτική & Πολιτική Ανταγωνισμού

- Οι επιχειρήσεις με δεδομένη την επιθυμία τους να αυξήσουν το κέρδος τους, προσπαθούν με διάφορες ενέργειες να ενισχύσουν και να εκμεταλλευτούν την Μονοπωλιακή Δύναμή τους
- Θα εξετάσουμε ποιές είναι αυτές οι ενέργειες που δυνητικά μειώνουν τον ανταγωνισμό, το πλεόνασμα των καταναλωτών και την κοινωνική ευημερία συνολικά
- Αυτές τις ενέργειες μπορούμε να τις διακρίνουμε σε
  1. Διάφορες μορφές καταχρηστικής εκμετάλλευσης της κυρίαρχης (ή δεσπόζουσας) θέσης που μπορεί να έχει μια επιχείρηση
  2. Διάφορες συμφωνίες ή συνεργασίες μεταξύ επιχειρήσεων
  3. Συγχωνεύσεις ή εξαγορές μεταξύ επιχειρήσεων

1. Ρυθμιστική Πολιτική & Πολιτική Ανταγωνισμού

- Βασικός σκοπός της Ρυθμιστικής Πολιτικής και της Πολιτικής Ανταγωνισμού είναι να προστατεύσει τον ανταγωνισμό από στρεβλώσεις και περιορισμούς που του επιφέρουν αυτές οι ενέργειες
  - Στόχος δηλαδή η βελτίωση της οικονομικής αποτελεσματικότητας
- Οι ενέργειες αυτές εξετάζονται από τις Αρχές Ρυθμιστικής Πολιτικής και τις Αρχές Πολιτικής Ανταγωνισμού
- Η νομοθεσία για την ex post αντιμετώπιση αυτών των πρακτικών αναφέρεται συνήθως ως **antitrust law**
- Η νομοθεσία που αποβλέπει την ex ante αντιμετώπιση συγκεντρώσεων (συγχωνεύσεων ή εξαγορών) που ενδυναμώνουν την μονοπωλιακή δύναμη και μειώνουν την ευημερία των καταναλωτών αναφέρεται ως **mergers law**

1.1. Ρυθμιστική Πολιτική vs Πολιτική Ανταγωνισμού

- Διαφορές μεταξύ Ρυθμιστικής Πολιτικής (ΡΠ) και Πολιτικής Ανταγωνισμού (ΠΑ):
  1. Η ΡΠ αντιμετωπίζει συγκεκριμένες αγορές ενώ η ΠΑ ασχολείται πιο γενικά
    - Η ΡΠ αντιμετωπίζει αγορές στις οποίες υπάρχει μονοπώλιο
      - ή πολλές επιχειρήσεις αλλά με την μια να έχει κυρίαρχη θέση στην αγορά
    - Αντίθετα, η ΠΑ εξετάζει και αντιμετωπίζει προβλήματα σχετικά με την εύρυθμη λειτουργία δυνητικά κάθε ολιγοπωλιακής αγοράς
  2. Η ΠΑ εξετάζει και τις τρεις κατηγορίες αντι-ανταγωνιστικών ενεργειών ενώ η ΡΠ μόνο την πρώτη

1.1. Ρυθμιστική Πολιτική vs Πολιτική Ανταγωνισμού

3. Η ΡΠ είναι *ex ante* πολιτική ενώ η ΠΑ (κυρίως) *ex post*
- Η ΡΠ ορίζει εκ των προτέρων τους επιτρεπόμενους κανόνες συμπεριφοράς των υπό ρύθμιση επιχειρήσεων. Αυτές οφείλουν να τους ακολουθήσουν
  - Η ΠΑ αξιολογεί τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων εκ των υστέρων. Δηλαδή αξιολογεί τα αποτελέσματα της συμπεριφοράς τους για να κρίνει κατά πόσο αυτή έχει αρνητικές συνέπειες
  - Βέβαια και η ΠΑ κρίνει *ex ante* ορισμένες ενέργειες ή πολιτικές επιχειρήσεων
  - Δηλαδή κρίνει αν θα επιτρέψει ή όχι την υλοποίηση τους (πχ συγχωνεύσεις).
  - Η βασική διαφοροποίηση εδώ είναι η περιοδικότητα της αξιολόγησης που από τις αρχές ΠΑ γίνονται για μια μόνο φορά σε κάθε περίπτωση.

1.1. Ρυθμιστική Πολιτική vs Πολιτική Ανταγωνισμού

4. Η ΠΑ στις περισσότερες περιπτώσεις επηρεάζει έμμεσα την αποδοτικότητα της αγοράς (π.χ. τιμές) ενώ η ΡΠ άμεσα
  - Η ΠΑ επιτρέποντας ενέργειες, συμφωνίες ή πρακτικές μεταξύ επιχειρήσεων (που επηρεάζουν τον ανταγωνισμό και την δομή της αγοράς) θα επηρεάσει έμμεσα και τις τιμές.
  - Η ΡΠ από την άλλη μεριά έχει στόχο την άμεση ρύθμιση της τιμολογιακής πρακτικής ή άλλων συμπεριφορών της επιχείρησης (ή των επιχειρήσεων) στην υπό ρύθμιση αγορά.
5. Οι κανόνες ΡΠ εξειδικεύονται και εφαρμόζονται από Κλαδικές Αρχές Ρυθμιστικής Πολιτικής (π.χ. ρυθμιστικές αρχές στον κλάδο Τηλεπικοινωνιών ή Ενέργειας), ενώ των Αρχών Πολιτικής Ανταγωνισμού έχουν οριζόντιο χαρακτήρα
  - Δηλαδή οι κανόνες των Αρχών ΠΑ δεν εξειδικεύονται ούτε εφαρμόζονται σε κλαδικό επίπεδο

1.2. Συμπληρωματικότητα ΠΑ και ΡΠ

- Υπάρχουν όμως πολλές φυσικές συμπληρωματικότητες στους ρόλους των Αρχών Πολιτικής Ανταγωνισμού και Ρυθμιστικών Αρχών
  - Πχ στις τηλεπικοινωνίες που ήταν κρατικό μονοπώλιο, σταδιακά με την απελευθέρωσή τους έχουν αναπτυχθεί ανταγωνιστικές συνθήκες σε διάφορες υποαγορές τους
- Εκδηλώνεται με δύο τρόπους
- **Διαχρονικά**: σε μια πορεία «απελευθέρωσης» μιας αγοράς, αρχικά εφαρμόζονται Πολιτικές Ρύθμισης και στη συνέχεια, όταν ο κλάδος ωριμάσει (και έχουν αναπτυχθεί επαρκείς συνθήκες ανταγωνισμού), αυτές οι πολιτικές κρίνονται ασύμφωρες και προκρίνεται η εφαρμογή γενικής νομοθεσίας ανταγωνισμού
  - Από ποιο σημείο και πέρα κρίνεται όμως ανταγωνιστική η λειτουργία της αγοράς; (ιδιαίτερα κρίσιμο ζήτημα)

1.2. Συμπληρωματικότητα ΠΑ και ΡΠ

- Ταυτόχρονα:
  - a. Μπορεί να υπάρχουν διασυνδέσεις ανάμεσα σε αγορές όπου κάποιες είναι υπο ρύθμιση και κάποιες όχι.
    - Πχ αγορά ηλεκτρικής ενέργειας όπου το δίκτυο διανομής είναι φυσικό μονοπώλιο ενώ η παραγωγή ενέργειας μπορεί να κρίνεται ότι λειτουργεί ως ολιγοπώλιο με ικανοποιητικό ανταγωνισμό
    - Πιθανότητα να χρειάζεται ρύθμιση μόνο στη διανομή ενώ η παραγωγή να υπόκεινται στην γενική νομοθεσία περι ανταγωνισμού
  - Εάν σχετίζονται στενά οι δύο αγορές, πρέπει να υπάρχει αναγνώριση του πως εφαρμόζεται η ΠΑ στη μία και η ΡΠ στην άλλη
  - b. Ακόμα και όταν μια αγορά είναι υπό ρύθμιση, δεν σημαίνει ότι δεν εφαρμόζεται η γενική νομοθεσία ανταγωνισμού
    - Μπορεί να ρυθμίζονται οι τιμές από τη Ρυθμιστική Αρχή
    - Όμως οι επιχειρήσεις μπορεί να ανταγωνίζονται και ως προς άλλες μεταβλητές (πχ ποιότητα) => εκεί θα ισχύει η γενική νομοθεσία ανταγωνισμού
  - Υπάρχει αλληλεπίδραση ΡΠ και ΠΑ

Εισαγωγή σε Ρυθμιστική Πολιτική και Πολιτική Ανταγωνισμού

2. Πολιτική Ανταγωνισμού

2. Πολιτική Ανταγωνισμού

- Η ΠΑ είναι το σύνολο των πολιτικών και των νόμων που διασφαλίζουν ότι ο ανταγωνισμός στην αγορά δεν περιορίζεται κατά τέτοιο τρόπο που να μειώνει την κοινωνική ευημερία
- Συνήθως δίνει ιδιαίτερη σημασία στο πλεόνασμα των καταναλωτών
- **Ποιά η χρησιμότητά της;**
- Οι δυνάμεις της αγοράς δεν επαρκούν πάντα για την ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού λόγω πρακτικών των επιχειρήσεων
- Όπως ήδη αναφέραμε, οι πρακτικές αυτές των επιχειρήσεων συνήθως κατηγοριοποιούνται με τον εξής τρόπο
  1. Διάφορες μορφές καταχρηστικής εκμετάλλευσης της κυρίαρχης (ή δεσπόζουσας) θέσης που μπορεί να έχει μια επιχείρηση
  2. Διάφορες συμφωνίες ή συνεργασίες μεταξύ επιχειρήσεων
  3. Συγχωνεύσεις ή εξαγορές μεταξύ επιχειρήσεων

2. Πολιτική Ανταγωνισμού

- Η ΠΑ ασχολείται και με τις τρεις κατηγορίες πρακτικών
- Οι παραπάνω πρακτικές μπορεί να μειώσουν την ευημερία οδηγώντας σε κάποιο (ή κάποια) από τα παρακάτω
  1. αύξηση των τιμών
  2. μείωση των επιλογών των καταναλωτών (ποικιλία)
  3. σε μείωση της ποιότητας των προϊόντων και υπηρεσιών
- Άρα στόχος της ΠΑ: η προστασία της κοινωνικής ευημερίας (και ιδιαίτερα του πλεονάσματος των καταναλωτών) από πρακτικές ενίσχυσης, κατάχρησης ή διευκόλυνσης της χρήσης της Μονοπωλιακής Δύναμης (ΜΔ)

2.1. Πολιτική Ανταγωνισμού – Δυσκολίες/προβλήματα

- Θα πρέπει η βελτίωση της κοινωνικής ευημερίας να εξετάζεται όχι μόνο στατικά αλλά και δυναμικά
- Εάν χρησιμοποιηθεί ως κριτήριο το πλεόνασμα των καταναλωτών έχει προβλήματα ακόμα και για τον ίδιο τον καταναλωτή
- Αν δεν ληφθούν υπόψιν οι επιπτώσεις στα κέρδη των επιχειρήσεων είναι προβληματική η «αύξηση» του πλεονάσματος των καταναλωτών:
  - i. Οι καταναλωτές είναι και επιχειρηματίες: μπορεί να έχουν μερική ή συνολική ιδιοκτησία (πχ μετοχές, αμοιβαία κεφάλαια κλπ)
  - ii. Έξοδος επιχειρήσεων από την αγορά: εάν θέσουν τιμή ίση με mc θα οδηγήσει σε έξοδο επιχειρήσεων
  - iii. Μείωση καινοτομίας & ποικιλιάς: Τα χαμηλότερα κέρδη μειώνουν τα κίνητρα των επιχειρήσεων για καινοτομία και ανάπτυξη νέων προϊόντων

2.1. Πολιτική Ανταγωνισμού – Δυσκολίες/προβλήματα

- Άρα, λοιπόν, αν οι αρχές έχουν ως στόχο την μεγιστοποίηση του πλεονάσματος των καταναλωτών θα ήταν προβληματική αν το εξέταζαν στατικά
- Θα πρέπει η μεγιστοποίηση του να γίνει με μακροχρόνιο ορίζοντα
- Άρα προτιμότερο να εξετάζεται δυναμικά!
- Σε αυτή τη περίπτωση όχι μόνο θα είναι ορθότερη η μεγιστοποίηση του πλεονάσματος καταναλωτή αλλά θα είναι και συμβατή με τη μεγιστοποίηση της κοινωνικής ευημερίας

2.2. Πολιτική Ανταγωνισμού – Άλλοι στόχοι

- Άλλοι στόχοι της ΠΑ μπορεί να είναι οι εξής:
  - Υπεράσπιση Μικρών Επιχειρήσεων
  - Προώθηση της Ολοκλήρωσης της Αγοράς
  - Προστασία Οικονομικής Ελευθερίας
  - Καταπολέμηση του Πληθωρισμού
  - Αμεροληψία και Ισότητα κλπ

- Τέλος 22^{ης} διάλεξης
- Βιβλίο Κατσουλάκου: I-4, IV-1
- Βιβλίο Cabral: 5.2